

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

©2020 ПАТИЦЬКА Х. О.

УДК 336.226.2
JEL: H71; P11; R5

Патицька Х. О. Закономірності розвитку системи майнового оподаткування в Україні в контексті підвищення фінансової спроможності територіальних громад

Мета статті полягає у визначенні закономірностей використання бюджетного потенціалу об'єднаних територіальних громад (ОТГ) за доходами від справляння майнових податків. Сформовано власний науковий підхід до аналізу ефективності використання бюджетного потенціалу територіальних громад за доходами від справляння майнових податків. Охарактеризовано основну проблему справляння майнових податків в Україні – низьку частку надходжень від їх справляння. Проте в умовах сьогодення вона постає особливо гостро, що пов'язано з посиленням фінансової спроможності місцевого самоврядування в умовах децентралізаційних процесів в нашій країні. Встановлено, що рівень ефективності використання бюджетного потенціалу територіальних громад за майновими податками загалом доволі низький. Виділено основні проблеми в контексті справляння майнових податків: неефективне визначення податкових ставок та осіб, які звільняються від оподаткування; відмінності у застосуванні податку на різних територіях; неврахування фінансового становища власників майна при оподаткуванні. Встановлено, що податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, як і платі за землю, притаманна проблема ефективності встановлення податкових ставок органами місцевого самоврядування, від якої залежать обсяги надходжень податку до місцевого бюджету, чисельність платників податку й ефективність податку загалом. Доведено різний підхід до встановлення податку на нерухомість в ОТГ з різним рівнем доходів на особу: відсутність зацікавленості в ОТГ з вищим рівнем власних доходів у нарощенні надходжень від справляння податку на нерухомість спричиняє і нівелювання органами місцевого самоврядування можливості ефективного встановлення правил справляння податку та збільшення його надходжень. Виявлено покращення ефективності використання бюджетного потенціалу територіальних громад за майновими податками. Це свідчить про розуміння органами місцевого самоврядування переваг використання цих податків для підвищення рівня фінансової спроможності територіальних громад.

Ключові слова: майнові податки, плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, об'єднана територіальна громада, децентралізація.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-129-135>

Рис.: 4. Табл.: 1. Бібл.: 8.

Патицька Христина Олегівна – кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: pelechata@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2871-7540>

УДК 336.226.2
JEL: H71; P11; R5

Патицька К. О. Закономерности развития системы имущественного налогообложения в Украине в контексте повышения финансовой состоятельности территориальных общин

Цель статьи заключается в определении закономерностей использования бюджетного потенциала объединенных территориальных общин (ОТО) по доходам от взимания имущественных налогов. Сформирован собственный научный подход к анализу эффективности использования бюджетного потенциала территориальных общин по доходам от взимания имущественных налогов. Обоснована основная проблема взимания имущественных налогов в Украине – низкая доля поступлений от их взимания. Однако в современных условиях она встает особенно остро, что связано с усилением финансовой состоятельности местного самоуправления в условиях децентрализованных процессов в нашей стране. Установлено, что уровень эффективности использования бюджетного потенциала территориальных общин по имущественным налогам в целом достаточно низкий. Выделены основные проблемы в контексте взимания имущественных налогов: неэффективное определение налоговых ставок и лиц, освобожденных от налогообложения; различия в применении налога на разных территориях; неучет финансового положения владельцев имущества при налогообложении. Установлено, что для налога на недвижимое имущество, отличное от земельного участка, как и для платы за землю, присуща проблема эффективности установления налоговых ставок органами местного самоуправления, от которой зависят объемы поступлений налога в местный бюджет, численность налогоплательщиков и эффективность налога в целом. Доказан разный подход к установлению налога на недвижимость в ОТО с разным уровнем доходов на человека: отсутствие заинтересованности в ОТО с высоким уровнем собственных доходов в наращивании поступлений от взимания налога на недвижимость вызывает и нивелирование органами местного самоуправления возможности эффективного установления правил взимания налога и увеличения его поступлений. Вывявлено повышение эффективности использования бюджетного потенциала территориальных общин по имущественным налогам. Это свидетельствует о понимании органами местного самоуправления преимуществ использования этих налогов для повышения уровня финансовой состоятельности территориальных общин.

Ключевые слова: имущественные налоги, плата за землю, налог на недвижимое имущество, отличное от земельного участка, объединенная территориальная община, децентрализация.

Рис.: 4. Табл.: 1. Библ.: 8.

Патицька Кристина Олеговна – кандидат экономических наук, научный сотрудник отдела региональной финансовой политики, Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего НАН Украины (ул. Козельницкая, 4, Львов, 79026, Украина)

E-mail: pelechata@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2871-7540>

Patytska K. O. Regularities of Development of the Property Taxation System in Ukraine in the Context of Increasing the Financial Capacity of Territorial Communities

The article is aimed at determining the regularities of use of the budget potential of the united territorial communities (UTOs) based on the income from the collection of property taxes. The author's own scientific approach is developed to analyze the efficiency of use of the budget potential of territorial communities based on the income from property taxes. The main problem of collecting property taxes in Ukraine is substantiated, which is the low share of income from collection of these taxes. However, in today's conditions it rises especially acutely, which is connected with the strengthening of the financial capacity of local government in the conditions of decentralization processes in our country. It is determined that the level of efficiency in the use of the budget potential of territorial communities based on property taxes is generally quite low. The author allocates the main problems in the context of property tax collection: inefficient definition of tax rates and tax-exempt persons; differences in the application of the tax in different territories; non-accounting of the financial situation of property owners when taxing. It is determined that for the real estate tax, which is different from the land tax, as well as for land fees, there is an intrinsic problem of the efficiency of setting tax rates by local governments, on which the volume of tax revenues to the local budget, the number of taxpayers and the efficiency of the tax in general depend. Existence of different approaches to setting a real estate tax in the UTO with different income levels per person is proved: lack of interest of the high-income UTOs in increasing the proceeds of the real estate tax is also leading to the local government bodies' leveling of the possibility to efficiently set taxation rules and increase the tax revenues. Increased efficiency in the use of the budget potential of territorial communities based on property taxes is identified. This demonstrates the understanding of the local government bodies of the benefits of using these taxes to improve the financial capacity of territorial communities.

Keywords: property taxes, land fees, real estate tax different from land, united territorial community, decentralization.

Fig.: 4. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Patytska Khrystyna O. – PhD (Economics), Research Associate of the Department of Regional Financial Policy, Institute of Regional Research named after M. I. Dlishniy of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: pelechata@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2871-7540>

Податки на майно (плата за землю та податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) є ваговою частиною доходів місцевих бюджетів практично всіх держав. Основною проблемою функціонування майнових податків залишається низька частка надходжень від їх справляння. Для розвинених країн оптимальний обсяг надходжень податків на майно становить 2,5–2,7% ВВП, тоді як в Україні цей показник втричі менший, що свідчить про неефективно сформовану систему справляння цих податків та неефективне використання фінансово-економічного потенціалу територій, оскільки мова йде про місцеві податки.

Дослідження тенденцій справляння та пошуку способів максимізації надходжень майнових податків до місцевих бюджетів було актуальним на всіх етапах розвитку оподаткування в Україні. Проте в умовах сьогодення воно постає особливо гостро, що пов'язано з посиленням фінансової спроможності місцевого самоврядування в умовах децентралізаційних процесів у нашій країні. Серед економістів питанню розвитку майнового оподаткування свої роботи присвятили: Р. Бьорд (*R. Bird*), Р. Боудвей (*R. Boadway*), Д. Кеньйон (*D. Kenyon*), Е. Ленглі (*A. Langlely*), Б. Пеквін (*B. Paquin*), Е. Слек (*E. Slack*) та ін., питанню ефективності втілення реформи децентралізації та розвитку ОТГ в Україні – П. Жук, О. Кириленко, І. Луніна, І. Сторонянська та інші. Разом із тим, в умовах завершення першого етапу реформи важливим є здійснення аналізу ефективності використання органами місцевого самоврядування наданих їм повноважень щодо встановлення та справляння майнових податків.

Метою статті є визначення закономірностей використання бюджетного потенціалу об'єднаних територіальних громад (ОТГ) за доходами від справляння майнових податків.

При дослідженні особливостей оподаткування землі та нерухомого майна загалом у країнах світу та аналізі напрацювань науковців у цій сфері [2; 4–8] визначено чотири основні чинники, які обумовлюють «правила гри» при майновому оподаткуванні, а саме:

- ✦ визначення податкової бази;
- ✦ проведення оцінки бази оподаткування;
- ✦ встановлення податкових ставок;
- ✦ визначення рівня та особливостей управління при оподаткуванні майна і землі.

Тому основним у контексті дослідження використання бюджетного потенціалу територіальної громади за майновими податками є аналіз ефективності встановлення органами місцевого самоврядування ставок і пільг щодо них на відповідній території в контексті законодавчо обумовлених граничних норм.

Для ефективного та достатнього оцінювання ефективності використання бюджетного потенціалу ОТГ за доходами від справляння майнових податків здійснено аналіз групи показників (табл. 1) на прикладі оцінки ефективності використання бюджетного потенціалу територіальних громад за доходами за період 2017–2018 рр. по групах ОТГ України [1].

Як видно, рівень ефективності використання бюджетного потенціалу територіальних громад за доходами загалом доволі низький, проте щодо кожного з податків результати різняться, і можна зауважити

Показники аналізу ефективності використання бюджетного потенціалу ОТГ за доходами від справляння майнових податків

Складові бюджетного потенціалу	Характер впливу показника
ПЛАТА ЗА ЗЕМЛЮ	
Чисельність платників на 1000 осіб населення	Стимулятор
Ефективність земельного податку	Стимулятор
Відхилення середньої ставки від максимальної	Дестимулятор
Відношення нормативної грошової оцінки землі до її середньої ринкової вартості на території громади	Стимулятор
Рік проведення нормативної грошової оцінки (1 раз у 5–7 років)	Стимулятор
Надходження плати за землю на одну особу	Стимулятор
Темп приросту надходження плати за землю до попереднього року	Стимулятор
ПОДАТОК НА НЕРУХОМІСТЬ	
Чисельність платників податку на нерухомість на 100 осіб населення	Стимулятор
Частка платників у структурі домогосподарств	Стимулятор
Середня ринкова вартість 1 кв. м (орієнтовно по громадах)	Стимулятор
Відхилення середньої ставки від максимальної	Дестимулятор
Надходження плати податку на нерухомість на одну особу	Стимулятор
Темп приросту надходження плати податку на нерухомість до попереднього року	Стимулятор
Надходження єдиного податку на одну особу	Стимулятор
Темп приросту надходження єдиного податку до попереднього року	Стимулятор

Джерело: авторська розробка.

різні тенденції. Тому детальний аналіз отриманих даних і визначення їх передумов доцільно здійснити по кожному податку зокрема.

У контексті аналізу ефективності використання бюджетного потенціалу за кожним з цих податків доцільно звернути увагу на ті переваги, які виникають у результаті їх справляння. Передовсім ці податки трактуються їх платниками як додаткові витрати, тому їх можна розглядати як інструмент органів самоврядування для забезпечення ефективного використання майна. З іншого боку, визначення особливостей встановлення податків на рівні органів місцевого самоврядування дозволяє їм підвищити привабливість своєї території для суб'єктів ведення підприємницької діяльності та для проживання на ній, що на перспективу сприятиме підвищенню ринкової вартості нерухомості та землі.

Ураховуючи, що майнові податки, які віднесені до місцевих податків та зборів, установаються органами місцевого самоврядування, дослідження ефективності використання наданих повноважень місцевої влади виступає важливим аспектом визначення ефективності використання бюджетного потенціалу за цими податками, адже сформована на місцевому рівні система майнових податків може мати як позитивний, так і негативний вплив на ефективність їх справляння. Такими проблемними аспектами можуть

стати: неефективне визначення податкових ставок та осіб, які звільняються від оподаткування; відмінності в застосуванні податку на різних територіях; неврахування фінансового становища власників майна при оподаткуванні.

Дослідження ефективності використання бюджетного потенціалу територіальних громад за платою за землю передбачає порівняння низки показників для одержання комплексної оцінки встановлених органами місцевого самоврядування правил справляння цього податку в законодавчо визначених межах.

Отримані результати дозволяють констатувати відсутність залежності рівня ефективності використання бюджетного потенціалу за платою за землю від розмірів ОТГ, рівня дотаційності місцевого бюджету та доходів на одну особу, що знову ж таки акцентує на залежності справляння податку від правил, які встановлюються на рівні територіальної громади (рис. 1).

Основна відмінність, яка спостерігається при порівнянні громад з найвищими та найнижчими показниками ефективності використання бюджетного потенціалу за аналізованим податком, полягає в ефективності встановлення податкових ставок органами місцевого самоврядування, від якої залежать обсяги надходжень податку до місцевого бюджету, чисельність платників податку й ефективність зе-

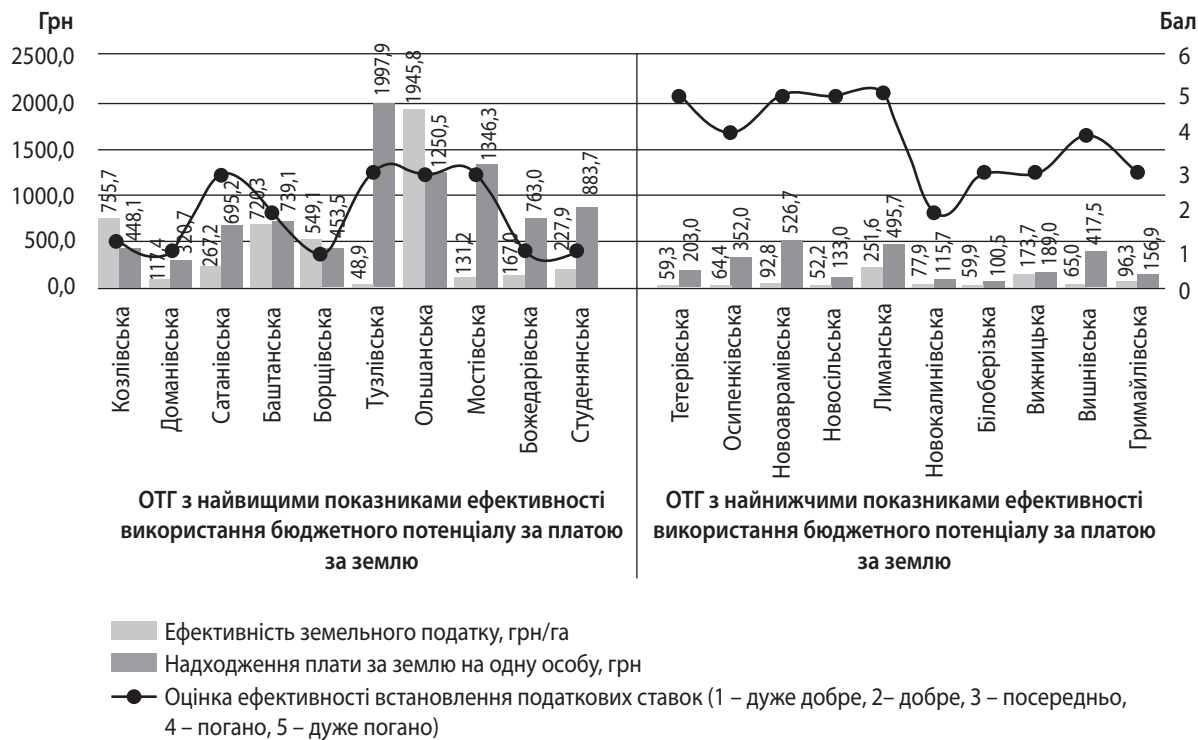


Рис. 1. Ефективність використання бюджетного потенціалу за платою за землю в розрізі ОТГ з найвищими та найнижчими показниками, 2018 р.

Джерело: авторські розрахунки.

мельного податку загалом. Так, у середньому по громадах з найвищим показником часткового індексу така оцінка складає 1,9, що свідчить про використання органами місцевого самоврядування повноважень у сфері встановлення податку для максимізації його надходжень. Натомість по громадах з найнижчими результатами така оцінка дорівнює 3,9. Це дозволяє встановити, що органи самоврядування територіальних громад або не повною мірою використовують свої повноваження та втрачають доходи бюджету, або ведуть цілеспрямовану політику з метою залучення на територію громади фізичних осіб для їх життєдіяльності чи приваблювання суб'єктів господарювання, у результаті чого можна очікувати зростання надходжень до бюджету в майбутньому.

У сучасних умовах податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, став одним із важливих джерел наповнення місцевих бюджетів з можливостями регулювання умов оподаткування на місцевому рівні цим платежем відповідно до вимог українського законодавства. Проте існують значні технічні проблеми його справляння.

По-перше, незважаючи на те, що в Україні функціонує реєстр прав власності на нерухоме майно, однією зі складових якого є електронна база даних (яка містить відомості про зареєстровані права, суб'єктів прав, об'єкти нерухомого майна та незавершеного будівництва), у зазначеній електронній базі розміщені відомості про менш як 10% від усього нерухомого

майна. Отже, нарахування податку суттєво ускладнене тим, що більша частина нерухомого майна не зареєстрована в електронній базі реєстру прав власності на нерухоме майно. Зазначене не дозволяє охопити оподаткуванням усе нерухоме майно й отримати в повному обсязі доходи від цього податку.

По-друге, використання житлових будинків здійснюється без процедури введення в експлуатацію та подальшої реєстрації речових прав на нерухоме майно, що обумовлює недоотримання коштів до місцевих бюджетів громад. Ця проблема передовсім характерна для сільської місцевості, де приватні будинки не вводять в експлуатацію через складність та високу вартість процедури.

У контексті дослідження цієї проблеми в Україні нами проведено опитування голів ОТГ, які взято до аналізу, та отримано підтвердуючі результати (рис. 2). У зв'язку з неповною сформованістю відповідних реєстрів та з метою врахування і фізичних, і юридичних осіб, які є платниками податку, для визначення питомої ваги платників податку на нерухомість у складі власників нерухомого майна взято чисельність абонентів, підключених до мереж електроенергії в громаді. Обрання цього показника аргументується тим, що саме споживання комунальних послуг дозволяє визначити фактичну кількість осіб, які в реальному часі використовують об'єкти нерухомості. При цьому, враховуючи значну диверсифікацію джерел теплопостачання (подача природного газу, використання електроенергії чи дров), диверсифікації джерел отримання електрики для освітлення будівель немає.



Рис. 2. Питома вага платників податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у складі чисельності абонентів, підключених до мереж електроенергії в громаді, %

Джерело: авторські розрахунки.

У результаті опрацювання результатів опитування по 48 ОТГ доведено низьку частку платників податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Так, середнє значення показника по аналізованих громадах складає 3,9%. Із 48 ОТГ лише шість (тобто 1/8) характеризуються питомою вагою платників, більшою 10,0% абонентів, підключених до мереж електроенергії. Бабинська ОТГ Львівської області при справлянні податку охоплює 25,0% абонентів, натомість Новоаврамівська ОТГ – 0%, що свідчить про дуже низький рівень використання потенціалу податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Загалом, аргументуючи високі показники ефективності використання бюджетного потенціалу за податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, органами місцевого самоврядування Бабинської ОТГ Львівської області, слід зауважити, що разом із ефективними діями місцевої влади по нарощенню доходів від справляння цього податку до місцевого бюджету вагоме значення має і робота на обласному рівні щодо вирішення зазначеної проблеми. Зокрема, аналізуючи надходження податку по регіонах України у 2017–2018 рр., можна зауважити тенденції високих позицій Львівської області в рейтингу надходжень податку на нерухомість до місцевих бюджетів: якщо у 2017 р. область зайняла четверту позицію по країні, то у 2018 р. – другу при надходженнях 73,2 млн грн і 200% приросту порівняно з попереднім роком (у той час, як середній приріст по Україні склав 180%) [3].

З іншого боку, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, як і платі за землю й іншим податкам, які відносяться до місцевих податків та зборів, характерна проблема ефективності встановлення податкових ставок органами місцевого самоврядування, від якої залежать обсяги надходжень податку до місцевого бюджету, чисельність платників податку й ефективність податку загалом. Так, при порівнянні особливостей використання бюджетного потенціалу податку на нерухоме майно у громадах з найвищим показником часткового індексу та найнижчим (рис. 3) помітною є різниця ефективності встановлення податкових ставок органами місцевого самоврядування.

Так, у середньому по громадах з найвищим показником часткового індексу така оцінка органами місцевого самоврядування повноважень у сфері встановлення податку для максимізації його надходжень. Натомість по громадах з найнижчими результатами така оцінка дорівнює 5. Це дозволяє встановити, що органи самоврядування територіальних громад не повною мірою використовують свої повноваження та втрачають доходи бюджету.

Окрім того, враховуючи, що дослідження проводилося в розрізі груп ОТГ за двома показниками (рівнем дотаційності та обсягом власних доходів на одну особу), було отримано такі результати (рис. 4):

- 1) суттєво нижчий рівень ефективності використання бюджетного потенціалу за податком

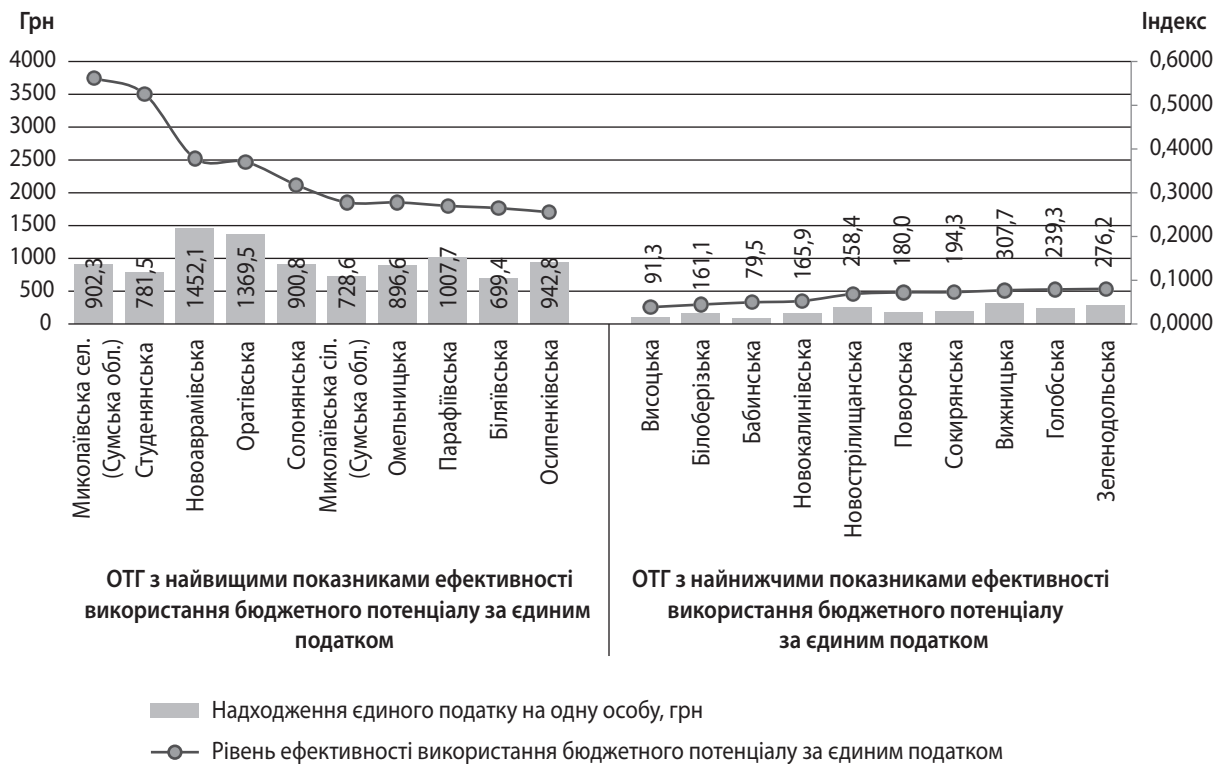


Рис. 3. Ефективність використання бюджетного потенціалу за податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у розрізі ОТГ з найвищими та найнижчими показниками, 2018 р.

Джерело: авторські розрахунки.

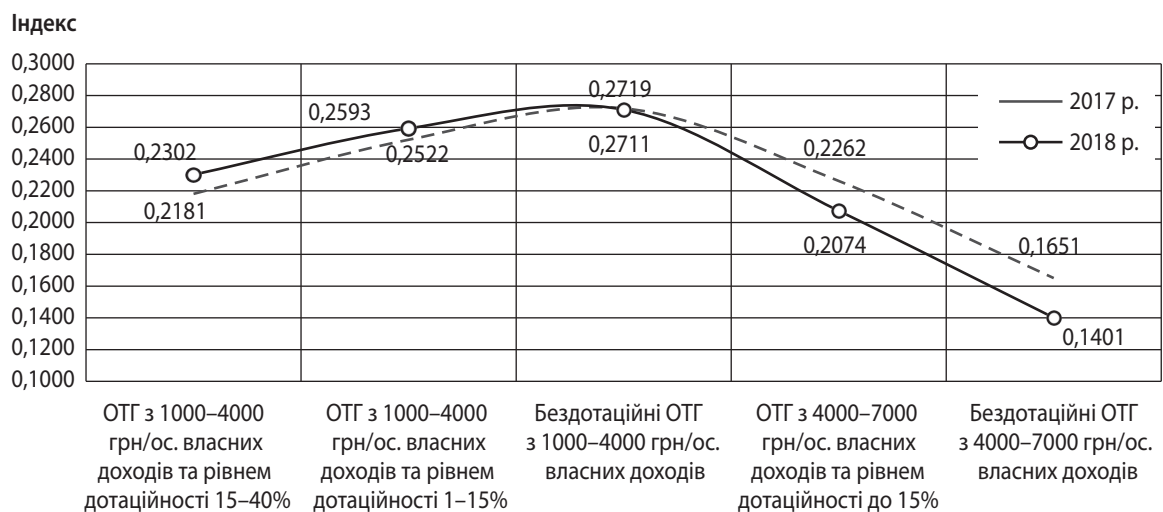


Рис. 4. Динаміка індексу ефективності використання бюджетного потенціалу за податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у розрізі груп ОТГ України, 2017–2018 рр.

Джерело: авторські розрахунки.

на нерухоме майно в ОТГ з 4000–7000 грн/ос. власних доходів та рівнем дотаційності до 15%, тобто в порівняно багатших громадах; якщо в громадах з власними доходами на одну особу 1000–4000 грн/ос. середній частковий індекс становить 0,2538, то у громадах з доходами 4000–7000 грн/ос. – 0,1737, тобто в 1,5 разу менше;

- тенденцію зниження ефективності використання потенціалу податку на нерухомість у ба-

гатших громадах (значення індексу знизилася у 2018 р. на 0,0229 порівняно із 2017 р.), тоді як в ОТГ з нижчим рівнем доходу на особу значення індексу зростає.

Таким чином, можна констатувати відсутність зацікавленості в ОТГ з вищим рівнем власних доходів у нарощенні надходжень від справляння податку на нерухомість, що спричиняє і нівелювання органами місцевого самоврядування можли-

вості ефективного встановлення правил справляння податку та збільшення його надходжень. Слід зауважити, що в основному серед багатших ОТГ переважають громади, які або характеризуються вигідним географічним розташуванням (зокрема, межують з розвиненими містами), або своїми центрами мають розвинені міста. Отже, такі громади мають більшу чисельність населення та характеризуються, порівняно з іншими, швидшими темпами свого розвитку та зростання населених пунктів, що дозволяє їм отримувати вищі обсяги надходжень від оподаткування нерухомого майна та збільшує потенційні можливості від справляння податку. Натомість сьогодні вони нівелюють надані їм можливості.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна констатувати, що майнові податки характеризуються низьким рівнем ефективності використання, що свідчить про значний запас невикористаного бюджетного потенціалу громад. Разом із тим, доцільно зауважити таке: при порівнянні результатів аналізу 2018 та 2017 рр. спостерігається стрімке покращення ефективності використання бюджетного потенціалу територіальних громад за майновими податками. Це свідчить про розуміння органами місцевого самоврядування переваг використання цих податків для підвищення рівня фінансової спроможності територіальних громад. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Потенціал територіальних громад : оцінювання та напрями підвищення ефективності використання : науково-аналітична доповідь / Гринчишин І. М., Біль М. М., Лещук І. В., Патицька Х. О., Попадинець Н. М. / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2019. 127 с.
2. Патицька Х. Плата за землю в системі майнового оподаткування: особливості справляння в Україні та країнах ЄС. *Світ фінансів*. 2018. № 4. С. 86–98.
3. Підсумки роботи Головного управління ДФС у Львівській області з питань виконання місцевих бюджетів Львівської області за 2018 рік. Львів, 2019. 33 с.
4. Ali M., Fjeldstad O.-H., Katena L. Property Taxation in Developing Countries // CMI Brief. 2017. URL: <https://www.cmi.no/publications/6167-property-taxation-in-developing-ountries>
5. Bahl R. W., Linn J. F. Urban public finance in developing countries. New York : Oxford University Press. 1992. 574 p. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/963911468739534803/Urban-public-finance-in-developing-countries>
6. Kitchen H. M., Slack E. Business property taxation. Working Papers, Queen's at Kingston. School of Policy Studies. 1993. URL: <https://EconPapers.repec.org/RePEc:fth:qkinpo:93-24>
7. Slack E., Bird R. M. How to Reform the Property Tax: Lessons from around the World. Papers on Municipal Finance and Governance. 2015. No. 21. 30 p. URL: https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/81246/1/imfg_paper_21_slack_bird_sept19_2015.pdf

8. Swianiewicz P., Łukomska J. Local tax policies in the limited autonomy of the revenue collection system in Poland. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/280545288_Local_tax_policies_in_the_limited_autonomy_of_the_revenue_collection_system_in_Poland

REFERENCES

- Ali, M., Fjeldstad, O.-H., and Katena, L. "Property Taxation in Developing Countries". CMI Brief. 2017. <https://www.cmi.no/publications/6167-property-taxation-in-developing-ountries>
- Bahl, R. W., and Linn, J. F. "Urban public finance in developing countries". New York : Oxford University Press. 1992. <http://documents.worldbank.org/curated/en/963911468739534803/Urban-public-finance-in-developing-countries>
- Hrynchyshyn, I. M. et al. *Potential territorialnykh hromad : otsiniuvannia ta napriamy pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia : naukovo-analitychna dopovid* [Potential of Territorial Communities: Evaluation and Directions of Improving the Efficiency of Use: Scientific and Analytical Report]. Lviv: DU «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2019.
- Kitchen, H. M., and Slack, E. "Business property taxation". Working Papers, Queen's at Kingston. School of Policy Studies. 1993. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:fth:qkinpo:93-24>
- Patytska, Kh. "Plata za zemliu v systemi mainovoho opodatkuвання: osoblyvosti spravliannia v Ukraini ta krainakh YeS" [Land Tax in the System of Property Taxation: Specifics Administration in Ukraine and EU Countries]. *Svit finansiv*, no. 4 (2018): 86-98.
- Pidsumky roboty Holovnoho upravlinnia DFS u Lvivskii oblasti z pytan vykonannia mistsevyykh biudzhetiv Lvivskoi oblasti za 2018 rik* [Results of the Work of the Main Department of the SFS in Lviv Region on the Implementation of Local Budgets of Lviv Region for 2018]. Lviv, 2019.
- Slack, E., and Bird, R. M. "How to Reform the Property Tax: Lessons from around the World". Papers on Municipal Finance and Governance. 2015. https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/81246/1/imfg_paper_21_slack_bird_sept19_2015.pdf
- Swianiewicz, P., and Lukomska, J. "Local tax policies in the limited autonomy of the revenue collection system in Poland". 2015. https://www.researchgate.net/publication/280545288_Local_tax_policies_in_the_limited_autonomy_of_the_revenue_collection_system_in_Poland